

**MATEMATSKI MODEL PROCESA SAGORIJEVANJA U PROCESU
PROIZVODNJE CEMENTA**

**MATHEMATICAL MODEL OF THE COMBUSTION PROCES IN
CEMENT INDUSTRY**

**Izet Imamović, dipl.ing.tehnologije,
DD FCL, Lukavac**

**Sead Čatić, dipl.ing.tehnologije,
DD FCL, Lukavac**

**Mr. sci. Zehrudin Osmanović, viši
asistent,
JU Univerzitet u Tuzli, Tehnološki
fakultet Tuzla**

**Dževad Omerdić, dipl.ing.tehnologije,
DD FCL, Lukavac**

Ključne riječi: Cement, Sagorijevanje, Matematsko modeliranje

REZIME

U radu je prezentiran matematski model sagorijevanja čvrstog (ugljena prašina), tečnog (mazut) i plinovitog goriva (koksni gas) uz obogaćivanje zraka tehničkim kiseonikom. Naglašena je osnovna karakteristika matematskog modela a to je multivarijantnost tj. mogućnost da se analizira veliki broj realnih skupove utvrđenih informacionih promjenjivih.

Interpretacijom modela (na računaru) moguće je za relativno kratko vrijeme, dobiti tehnološke parametre (računske promjenjive) egzistirajućih topoloških struktura procesa sagorijevanja u cementnoj industriji kao i alternativnih topoloških struktura.

Key words: Cement, combustion, mathematical modelling

SYMMARY

In that present work mathematical model of combustion of coal powder, coke gas and liquid fuel with addition of technical oxygen was represented.

Multivariate as a basic characteristic of the mathematical model was emphasised.

By interpretation of model (on computer) is possible to calculate technology parameters of real and alternative topological structure of the combustion process in cement industry in short time.

UVOD

Ocjena rotacione peći, jednog od najvažnijih podsistema pri proizvodnji cementa, vrši se na osnovu proizvodnje klinkera, utroška topline i kvalitete proizvoda.

Izvedba loženja peći i upotrijebljena vrsta goriva znatno utiču na rad bilo kojeg sistema peći. U rotacionoj peći mogu se upotrijebiti sve vrste goriva čija temperatura plamena iznosi najmanje 1700°C i za koje je put izgaranja relativno kratak. Gorivo treba ravnomjerno

dozirati a njegove karakteristike kao što su: ogrijevna vrijednost, razdioba i veličina čestica, temperatura i hemijski sastav moraju biti što konstantniji.

Hemijski sastav goriva bitno utiče na rad peći jer od njega zavisi količina zraka potrebna za izgaranje i sposobnost zračenja [1]. Ako gorivo nije povoljno za određeni sistem peći, stvaraju se začepjenja ciklona, čiji nastali prstenovi u većini slučajeva uzrokuju i zaustavljanje peći [2]. Izgaranje goriva je hemijska reakcija između ugljenika i ugljovodonika u gorivu s kiseonikom iz zraka pri čemu su produkti izgaranja prvenstveno CO₂ i H₂O [3]. U posljednje vrijeme, u cementnoj industriji, sve je više naglašena mogućnost zamjene tečnih (“skupih”) goriva krutim i gasovitim (“jeftinijim”) gorivima kao i upotreba alternativnih (otpadni materijali) goriva [4].

1. DEFINISANJE ZADATKA

Radi analize egzistirajućih i alternativnih topoloških struktura potrebno je formirati matematski model koji će zadovoljiti slijedeće uslove:

- da može prihvatiti n-tokova goriva bez obzira na njihovo agregatno stanje uz mogućnost upotrebe alternativnih goriva, (djelimična ili potpuna supstitucija)
- da omogući analizu i proračun tehnoloških parametara procesa sagorijevanja goriva zrakom (sa i bez predgrijavanja), sa i bez obogaćivanja kiseonikom.
- da je multivarijantan sa stanovišta izbora skupa utvđenih informacionih promjenjivih.
- da omogući analizu parametrara procesnog sistema u relativno kratkom roku.

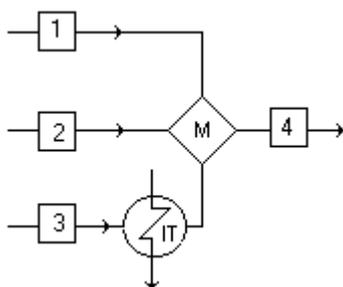
2. FORMIRANJE MATEMATSKOG MODELA

Korak 1: Formiranje procesne strukture, obilježavanje procesnih tokova i njihovih konstituenata

Na osnovu procesnog postupka sagorijevanja goriva u FC Lukavac [6], moguće je razviti strukturu procesnog flowsheeta, uz mogućnost dopune alternativnim tokovima (tokovi gasovitog i čvrstog goriva i tok tehničkog kiseonika).

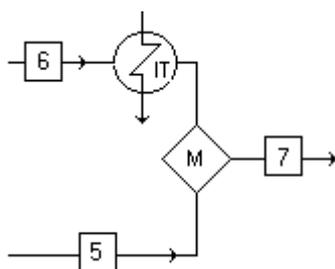
Tako realizirana procesna struktura sastoji se od 3 podsistema:

1) podsistem pripreme goriva :

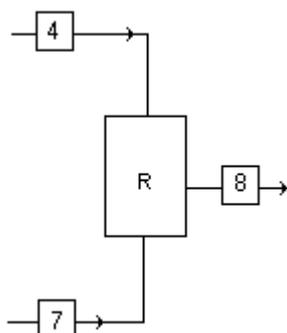
SLIKA 1 TOPOLOŠKA STRUKTURA PROCESNOG PODSISTEMA PRIPREME GORIVA
1-TOK ČVRSTOG GORIVA (UGLJENA PRAŠINA), 2-TOK PAROVITOG GORIVA (KOKSNI GAS), 3-TOK TEČNOG GORIVA (MAZUT), 4-TOK SMJESE GORIVA, IT- PREDGRIJAČ TEČNOG GORIVA, M-MJEŠAČ.

2)Podsistem pripreme zraka

SLIKA 2 TOPOLOŠKA STRUKTURA PROCESNOG PODSISTEMA “OBOGAĆIVANJA “ZRAKA TEHNIČKIM KISEONIKOM 5-TOK KISEONIKA, 6-TOK ZRAKA, 7-TOK SMJESE “OBOGAĆENOG” ZRAKA, IT-IZMJENJIVAČ TOPLINE, M-MJEŠAČ ZRAKA I TEHNIČKOG KISEONIKA.

3) Podsystem sagorijevanja “miješanog” goriva u struji “obogaćenog” zraka

SLIKA 3 TOPOLOŠKA STRUKTURA PROCESNOG PODSISTEMA SAGORIJEVANJA “MIJEŠANOG” GORIVA U STRUJI “OBOGAĆENOG” ZRAKA 4-TOK SMJESE GORIVA, 7-TOK SMJESE “OBOGAĆENOG” ZRAKA, 8-TOK PLINOVA NAKON SAGORIJEVANJA, R-REAKTOR

Korak 2: Formiranje bilansnih jednačina procesne jedinice

U skladu sa procesnom šemom, usvojit će se slijedeće oznake:

G_j -molski protok j -tog toka, $j=1,8$; 1-tok čvrstog goriva (ugljena prašin), 2-tok parovitog goriva (koksni gas), 3-tok tečnog goriva (mazut), 4-tok smjese goriva, 5-tok kiseonika, 6-tok zraka, 7-tok smjese “obogaćenog” zraka, 8-tok plinova nakon sagorijevanja, $c_i^{(j)}$ -sadržaj i -te komponente u j -tom toku: $i=1,10$, 1-C, 2-H₂, 3-S, 4-N₂, 5-O₂, 6-H₂O, 7-pepeo, 8-CO, 9-CO₂, 10-SO₂

Uz uslov da se sagorijevanje goriva se odvija po slijedećim reakcijama:

Formira se slijedeći sistem jednačina:

Podsystem pripreme goriva

Jednačine materijalnog bilansa:

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na ugljenik:

$$G_1 \cdot c_1^{(1)} + G_2 \cdot c_1^{(2)} + G_3 \cdot c_1^{(3)} = G_4 \cdot c_1^{(4)} \quad (1)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na vodonik:

$$G_1 \cdot c_2^{(1)} + G_2 \cdot c_2^{(2)} + G_3 \cdot c_2^{(3)} = G_4 \cdot c_2^{(4)} \quad (2)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na sumpor:

$$G_1 \cdot c_3^{(1)} + G_2 \cdot c_3^{(2)} + G_3 \cdot c_3^{(3)} = G_4 \cdot c_3^{(4)} \quad (3)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na azot:

$$G_1 \cdot c_4^{(1)} + G_2 \cdot c_4^{(2)} + G_3 \cdot c_4^{(3)} = G_4 \cdot c_4^{(4)} \quad (4)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na kiseonik:

$$G_1 \cdot c_5^{(1)} + G_2 \cdot c_5^{(2)} + G_3 \cdot c_5^{(3)} = G_4 \cdot c_5^{(4)} \quad (5)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na vodu:

$$G_1 \cdot c_6^{(1)} + G_2 \cdot c_6^{(2)} + G_3 \cdot c_6^{(3)} = G_4 \cdot c_6^{(4)} \quad (6)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na pepeo:

$$G_1 \cdot c_7^{(1)} + G_2 \cdot c_7^{(2)} + G_3 \cdot c_7^{(3)} = G_4 \cdot c_7^{(4)} \quad (7)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na ugljenmonoksid:

$$G_1 \cdot c_8^{(1)} + G_2 \cdot c_8^{(2)} + G_3 \cdot c_8^{(3)} = G_4 \cdot c_8^{(4)} \quad (8)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na ugljendioksid:

$$G_1 \cdot c_9^{(1)} + G_2 \cdot c_9^{(2)} + G_3 \cdot c_9^{(3)} = G_4 \cdot c_9^{(4)} \quad (9)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na sumpordioksid:

$$G_1 \cdot c_{10}^{(1)} + G_2 \cdot c_{10}^{(2)} + G_3 \cdot c_{10}^{(3)} = G_4 \cdot c_{10}^{(4)} \quad (10)$$

Jednačina sastava toka 1:

$$c_1^{(1)} + c_2^{(1)} + c_3^{(1)} + c_4^{(1)} + c_5^{(1)} + c_6^{(1)} + c_7^{(1)} + c_8^{(1)} + c_9^{(1)} + c_{10}^{(1)} = 1 \quad (11)$$

Jednačina sastava toka 2:

$$c_1^{(2)} + c_2^{(2)} + c_3^{(2)} + c_4^{(2)} + c_5^{(2)} + c_6^{(2)} + c_7^{(2)} + c_8^{(2)} + c_9^{(2)} + c_{10}^{(2)} = 1 \quad (12)$$

Jednačina sastava toka 3:

$$c_1^{(3)} + c_2^{(3)} + c_3^{(3)} + c_4^{(3)} + c_5^{(3)} + c_6^{(3)} + c_7^{(3)} + c_8^{(3)} + c_9^{(3)} + c_{10}^{(3)} = 1 \quad (13)$$

Jednačina sastava smjese goriva:

$$c_1^{(4)} + c_2^{(4)} + c_3^{(4)} + c_4^{(4)} + c_5^{(4)} + c_6^{(4)} + c_7^{(4)} + c_8^{(4)} + c_9^{(4)} + c_{10}^{(4)} = 1 \quad (14)$$

Jednačine energetskog bilansa:

Na osnovu eksperimentalnih podataka o sastavu i fizičko-hemijskim karakteristikama goriva [6], formiraju se slijedeće jednačine energetskog bilansa za podsistem pripreme goriva :

Toplinski tok koji kruto gorivo (ugljena prašina) unese u sistem

$$H_1 = f(\Sigma c_i, t_1) \quad (15)$$

Toplinski tok koji koksni gas unese u sistem

$$H_6 = f(\Sigma c_i, t_2) \quad (16)$$

Toplinski tok koji tečno gorivo (mazut) unese u sistem

$$H_3 = f(\Sigma c_i, t_3) \quad (17)$$

Specifična toplina pare neophodna za predgrijavanje tečnog goriva:

$$dhp_1 = f(t_p) \quad (18)$$

Toplinski tok pare:

$$Qp_1 = dhp_1 \cdot Gp_1 \quad (19)$$

Jednačina totalnog bilansa mješača:

$$G_1 \cdot H_1 + G_2 \cdot H_2 + G_3 \cdot H_3 + Qp_1 = G_4 \cdot H_4 \quad (20)$$

Podsistem pripreme zraka

Materijalni bilans:

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na azot:

$$G_1 \cdot c_4^{(5)} = G_4 \cdot c_4^{(7)} \quad (21)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na kiseonik:

$$G_5 \cdot c_5^{(5)} + G_6 = G_7 \cdot c_5^{(7)} \quad (22)$$

Jednačina sastava toka "obogaćenog zraka":

$$c_4^{(7)} + c_5^{(7)} = 1 \quad (23)$$

Energetski bilans:

Pri formiranju jednačina energetskog bilansa neophodno je poznavati fizičko-hemijske karakteristike zraka, kiseonika i vodene pare [7]

Toplinski tok zraka:

$$H_3 = f(c_4^{(5)}, c_4^{(5)}, t_5) \quad (24)$$

Toplinski tok kiseonika:

$$H_5 = f(t_5) \quad (25)$$

Toplina pare neophodna za predgrijavanje zraka:

$$dhp_2 = f(t_p) \quad (26)$$

Protok toka pare:

$$Qp_2 = dhp_2 \cdot Gp_2 \quad (27)$$

Energetski bilans:

$$G_5 \cdot H_5 + G_6 \cdot H_6 + Q_{p2} = G_7 \cdot H_7 \quad (28)$$

Podsistem sagorijevanja "miješanog" goriva u struji "obogaćenog" zraka

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na ugljenik:

$$G_4 \cdot c_1^{(4)} - G_{r1}^{(I)} - G_{r1}^{(II)} = G_8 \cdot c_1^{(8)} \quad (29)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na vodonik:

$$G_4 \cdot c_2^{(4)} - G_{r2}^{(III)} = G_8 \cdot c_2^{(8)} \quad (30)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na sumpor:

$$G_4 \cdot c_3^{(4)} - G_{r3}^{(IV)} = G_8 \cdot c_3^{(8)} \quad (31)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na azot:

$$G_4 \cdot c_4^{(4)} + G_7 \cdot c_4^{(7)} = G_8 \cdot c_3^{(8)} \quad (32)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na kiseonik:

$$G_4 \cdot c_5^{(4)} + G_7 \cdot c_5^{(7)} - 0,5G_{r1}^{(I)} - G_{r1}^{(II)} - 0,5G_{r2}^{(III)} - G_{r3}^{(IV)} = G_8 \cdot c_5^{(8)} \quad (33)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na vodu:

$$G_4 \cdot c_6^{(4)} + G_{r2}^{(III)} = G_8 \cdot c_6^{(8)} \quad (34)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na pepeo:

$$G_4 \cdot c_7^{(4)} = G_8 \cdot c_7^{(8)} \quad (35)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na CO:

$$G_4 \cdot c_8^{(4)} + G_{r1}^{(I)} = G_8 \cdot c_8^{(8)} \quad (36)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na ugljendioksid:

$$G_4 \cdot c_9^{(4)} + G_{r1}^{(II)} = G_8 \cdot c_9^{(8)} \quad (37)$$

Jednačina materijalnog bilansa u odnosu na sumpordioksid:

$$G_4 \cdot c_{10}^{(4)} + G_{r3}^{(IV)} = G_8 \cdot c_{10}^{(8)} \quad (38)$$

Jednačina sastava toka plinskih produkata:

$$c_1^{(8)} + c_2^{(8)} + c_3^{(8)} + c_4^{(8)} + c_5^{(8)} + c_6^{(8)} + c_7^{(8)} + c_9^{(8)} + c_{10}^{(8)} = 1 \quad (39)$$

Suvišak zraka:

$$sz = (g_6 - tpz) / tpz \quad (40)$$

Selektivnos karbona:

$$b_1 = G_{r1}^{(I)} / (G_{r1}^{(I)} + G_{r1}^{(II)}) \quad (41)$$

Za proračun topline hemijskih reakcija neophodno je poznavati topline nastajanja pojedinih spojeva koji egzistiraju u hemijskim reakcijama [7]:

Toplina reakcije (I)

$$Dhr_1 = - G_{r1}^{(I)} \cdot (dhf_1) \cdot 1000 \quad (42)$$

Toplina reakcije (II)

$$Dhr_2 = - G_{r1}^{(II)} \cdot (dhf_2) \cdot 1000 \quad (43)$$

Toplina reakcije (III)

$$Dhr_3 = - G_{r2}^{(III)} \cdot (dhf_3) \cdot 1000 \quad (44)$$

Toplina reakcije (IV)

$$Dhr_4 = - G_{r3}^{(IV)} \cdot (dhf_4) \cdot 1000 \quad (45)$$

Ukupna toplina reakcije:

$$Dhr = Dhr_1 + Dhr_2 + Dhr_3 + Dhr_4 \quad (46)$$

Totalni energetski bilans:

$$G_4 \cdot H_4 + G_7 \cdot H_7 + Dhr = G_8 \cdot H_8 \quad (47)$$

Korak 3: Analiza sistema bilansnih jednačina procesne jedinice i određivanje broja stepeni slobode

Broj stepeni slobode hemijsko tehnološkog sistema predstavlja razliku između broja informacionih promjenjivih m , koje su nužne za sastavljanje potpunog matematičkog modela i broja informacionih n ili uslova, koji postoje između informacionih promjenjivih tj $F=m-n$, odnosno, to je broj slobodnih (nezavisnih), koje su nužne i dovoljne za jednoznačno predstavljanje procesa funkcionisanja sistema ili podsistema[8]. Sve promjenjive, koje u potpunosti karakteriziraju funkcionisanje sistema, dijele se na dvije grupe:

- projektne(zadane,utvrđene) promjenjive
- računске (tražene) promjenjive.

Projektne promjenjive su one informacione promjenjive koje karakterišu osnovni cilj funkcionisanja hemijsko-tehnološkog sistema, uticaj okoline na sistem, vezu sistema sa drugim hemijsko-tehnološkim sistemima i daju mogućnost optimizacije procesa u skladu sa nekim od kriterija.

Na osnovu zapisanog sistema jednačina za proces sagorijevanja goriva, broj nezavisnih relacija iznosi:

$$n= 47$$

broj slobodnih informacionih promjenjivih,

$$m=94$$

tako da je broj stepeni slobode:

$$F = m - n = 94 - 47 = 47$$

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Ovako formiran matematski model pruža mogućnost analize velikog broja realnih skupova utvđenih promjenjivih.

Orijentacija rješavanja sistema jednačina u funkciji je od zadatog problema koji se želi analizirati, odnosno formiranog skupa projektnih varijabli.

Primjer:

Potrebno je izračunati računске promjenjive za proces izgaranja goriva ako su poznate slijedeće projektne promjenjive:

- sastav (osim ugljenika) i temperatura toka čvrstog goriva
- sastav (osim ugljenika), temperatura i protok toka tečnog i parovitog goriva
- temperatura i protok miješanog goriva
- temperatura i protok kiseonika
- temperatura i sastav zraka
- temperatura i protok obogaćenog zraka
- koficijent suviška zraka i temperatura pare
- entalpije stvaranja CO, CO₂, H₂O i SO₂

Skup računskih informacionih promjenjivih:

- sadržaj ugljenika u čvrstom, tečnom i parovitom gorivu
- protok toka čvrstog goriva, zraka i produkata sagorijevanja
- sastav toka miješanog goriva i “obogaćenog” zraka
- topline rekcija i procesnih tokova
- sastav toka produkata sagorijevanja
- reagirane (nastale) količine reaktanata (produkata)
- topline i protoci pare
- teorijski potreban zrak i koeficijent selektivnosti ugljenika

TABELA 1 PROJEKTNE I RAČUNSKE INFORMACIONE PROMJENJIVE TOKOVA FLOWSHEETA (PODVUČENOM LINIJOM SU OZNAČENE RAČUNSKE PROMJENJIVE)

	Tok1	Tok2	Tok3	Tok4	Tok5	Tok6	Tok7	Tok8
G, kmol/h	<u>45</u>	15	20	15	20	<u>30</u>	50	<u>69,77</u>
T (K)	298	298	298	298	298	298	298	
C ₁	<u>44,6</u>	<u>61,5</u>	<u>51,2</u>	<u>53,2</u>				0
C ₂	43,7	12,7	20,9	<u>9,2</u>				0
C ₃	1,20	2	1	<u>1,3</u>				0
C ₄	1,16	0,2	0,5	<u>0,8</u>		0,79	<u>47,4</u>	<u>35</u>
C ₅	11,4	0,4	10,79	<u>9,2</u>	1	0,21	<u>52,6</u>	<u>0,8</u>
C ₆	3	0,4	8	<u>3,8</u>				<u>14,9</u>
C ₇	35	1,62	0,2	<u>20</u>				<u>23</u>
C ₈	0,68	0,5	0,4	<u>0,6</u>				<u>39,2</u>
C ₉	0,2	0,6	7	<u>2</u>				<u>23,8</u>
C ₁₀	0,01	0,07	0,01	<u>2,125·10⁻⁵</u>				<u>1,5</u>
H·10 ³	<u>210,6</u>	<u>107,3</u>	<u>96,6</u>	<u>23,8</u>	<u>87,02</u>	<u>259,3</u>	<u>10,17</u>	<u>13371</u>

TABELA 2 TOPLINE TOKOVA I REAKCIJA (RAČUNSKE PROMJENJIVE)

	Dhr ₁	Dhr ₂	Dhr ₃	Dhr ₄	Dhr	Qp ₁	Qp ₂
Topline (kJ/h)	2,969·10 ⁶	5,9072·10 ⁶	1,7722·10 ⁶	3,089·10 ⁵	1,096·10 ⁷	1,489·10 ⁶	1,62·10 ⁵

TABELA 3 TOPLINE STVARANJA[7], SUVIŠAN I TEORETSKI POTREBAN ZRAK, KOEFICIJENT SELEKTIVNOSTI I REGIRANE (NASTALE) KOLIČINE REAKTANATA (PRODUKATA) (PODVUČENOM LINIJOM SU OZNAČENE RAČUNSKE PROMJENJIVE).

	CO	CO ₂	H ₂ O	SO ₂	sZR	TPZ	b ₁	Gr ₁ ^(I)	Gr ₃ ^(IV)	Gr ₂ ^(III)
Dhf(kJ/mol)	110,6	393,7	242	297,1						
mol/h								<u>26,84</u>	<u>1,04</u>	<u>7,32</u>
-					1,7	<u>11,11</u>	<u>0,64</u>			

4.ZAKLJUČAK:

Realizirani matematski model omogućava proračun tehnoloških parametara procesnih tokova pri sagorijevanja goriva bez obzira na agregatno stanje goriva, uz uvođenje zraka (sa i bez predgrijavanja) sa i bez obogaćivanja tehničkim kiseonikom. Razvoj računske tehnike omogućio je da se problem “eksplozivnosti” u broju procesnih alternativa eliminira kao “usko grlo” u procesu izrade procesnog projekta[8] tako da se, u relativno kratkom vremenu, može analizirati veliki broj realnih sintetiziranih topoloških struktura.

Simboli:
G-protok toka, kmol/h

Indeksi:
p-para

---

c-sadržaj komponente, kmol/kmol	i-oznaka komponente	
H-entalpija toka ,kJ/kmol	Eksponenti:	
t ,T-temperatura toka,°C,K	j-oznaka toka	
dhp-specifična entalpija pare, kJ/kmol	I,II,III,IV-oznaka	hemijske
Qp-entalpija toka pare,kJ/kmol	reakcije	
G _r -reagirane (nastale) količine rektanata (produkata), kJ/kmol		
Gp-tok pare, kJ/h		
sz-suvišan zrak		
tpz-teoretski potreban zrak		
b-koeficijent selektivnosti		
dhf-specifična entalpija nastajanja, kJ/kmol		
Dhr-toplina hemijske reakcije, kJ/kmol		
n-broj nezavisnih relacija		
m-broj slobodnih informacionih promjenjivih		
F-broj stepeni slobode		
SUV-skup utvrđenih varijabli		

5.LITERATURA

- [1] Grisogono, P.: Mogućnost povećanja učina instaliranih rotacionih peći s izmjenjivačem topline, Cement, 1 ,1979.
- [2] Bade, E.: Verfahren zur Reduzierung des Alkali-Kreislaufes beim Zementbrennen, Zement-Kalk-Gips, 9, 1962.
- [3] Radić, I.: Korištenje energije u pećima za sinterovanje portland cementnoga klinkera, Cement, 1, 1984 / 85.
- [4] Host M., Popović K., Uloga cementne industrije u zaštiti okoliša, Zbornik radova 17-savjetovanje o tehnološkim dostignućima u proizvodnji cementa, Split 1997 godine.
- [5] "JUCEMA", Istraživački odjel, Studija podobnosti povećanja proizvodnje klinkera i cementa, Zagreb, 1990
- [6] Elaborat, Analiza mogućnosti rada klinker peći nakon konverzije na gasovito gorivo, Mašinski fakultet Sarajevo, 1985,
- [7] Šef. F, Olujić. Ž, Projektiranje procesnih postrojenja SKHT/Kemija u industriji, Zagreb, 1988.
- [8] Douglas. J, Conceptual Design of Chemical Processes, McGraw-Hill, 1988,New York